

Điều kiện khách quan và nhân tố chủ quan của sự hình thành quan điểm về văn học nghệ thuật của ông Tập Cận Bình

ThS. HẬU THUỜNG HỒNG

Học viện Kỹ thuật Chuyên nghiệp Nam Ninh, Trung Quốc

Email: 314472150@qq.com

ThS. VƯƠNG DŨNG TUẤN

Đại học Dân tộc Quảng Tây, Trung Quốc

Email: kenwang1992022@gmail.com

Tóm tắt: Ngày 15 tháng 10 năm 2014, đồng chí Tập Cận Bình đã chỉ ra những vấn đề hiện nay trong lĩnh vực văn học và nghệ thuật trong bài phát biểu tại Hội nghị chuyên đề về Văn học và Nghệ thuật, đồng thời đưa ra những yêu cầu đối với đa số người làm văn học nghệ thuật về hình thức và nội dung của việc sáng tạo văn học, nghệ thuật, để đa số người làm công tác văn học, nghệ thuật hiểu rõ sứ mệnh và trách nhiệm lịch sử của mình, sáng tạo ra những tác phẩm văn học, nghệ thuật xuất sắc, tuyên truyền tốt những thông tin về Trung Quốc và truyền bá tốt tiếng nói Trung Quốc. Điều này đánh dấu sự hình thành quan điểm của Tập Cận Bình về văn học nghệ thuật. Quan điểm về văn học nghệ thuật của Tập Cận Bình ra đời trên cơ sở kế thừa những tinh hoa của tư tưởng nhân văn và nghệ thuật trước đây, kết hợp với kinh nghiệm thực tiễn của nhân dân trong điều kiện của thời kỳ mới hiện nay.

Từ khóa: Tập Cận Bình, văn học nghệ thuật, khách quan, chủ quan.

1. Điều kiện khách quan của sự hình thành quan điểm về văn học nghệ thuật của Tập Cận Bình

Kể từ khi cải cách mở cửa, dưới tác động của các lý thuyết văn học phương Tây, cũng như tác động tiêu cực của toàn cầu hóa và kinh tế thị trường đã làm mất cân đối giữa lợi ích xã hội và kinh tế trong lĩnh vực văn học nghệ thuật của Trung Quốc. Bài phát biểu của Tổng Bí thư, Chủ tịch nước Trung Quốc Tập Cận Bình tại hội nghị chuyên đề về tác phẩm văn học và nghệ thuật đã phản ánh và giải đáp những hiện tượng và vấn đề này, đồng thời thể hiện nội dung chính trong quan điểm về văn học nghệ thuật của ông. Có thể thấy, việc hình thành quan điểm của Tập Cận Bình về văn học nghệ thuật là có cơ sở thực tiễn và nhu cầu khách quan của nó.

1.1. Sự cần thiết phải giải quyết mối quan hệ giữa văn học, nghệ thuật và thị trường

Sự xâm nhập và phát triển của hệ thống kinh tế và cơ chế vận hành của thị trường trong lĩnh vực văn học, nghệ thuật không chỉ thúc đẩy sự thịnh vượng và phát triển của văn học nghệ thuật Trung Quốc mà còn không ngừng bộc lộ những mặt yếu, mặt tiêu cực của nó. Kể từ sau Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XVIII của Đảng Cộng sản Trung Quốc, sự phát triển kinh tế của Trung Quốc đã bước vào một bình thường mới, và việc xây dựng xã hội khá giả bước vào thời kỳ quyết thắng,

sự phát triển nhanh chóng về mọi mặt của xã hội đã làm cho một số nghệ nhân sáng tạo nghệ thuật cảm thấy [bức đồng] thậm chí có người còn mù quáng theo đuổi lợi ích kinh tế mà từ bỏ giá trị xã hội của văn học nghệ thuật. Căn cứ vào hiện tượng mất phương hướng sáng tạo trong lĩnh vực văn học nghệ thuật này, ông Tập Cận Bình đề nghị: [Văn học nghệ thuật không nên nô lệ cho thị trường, càng không nên phủ đầy mùi hôi hám của đồng tiền] Phản ứng của Tập Cận Bình về vấn đề mối quan hệ giữa văn học, nghệ thuật và thị trường đã đưa ra định hướng rõ ràng và mạnh mẽ hơn cho sự phát triển của nghệ thuật trong điều kiện của nền kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa.

1.2. Sự cần thiết phải giải quyết vấn đề văn nghệ xa rời nhân dân

Năm 1942, Mao Trạch Đông đã chỉ ra tại Diễn đàn Văn học và Nghệ thuật Diên An rằng [Cuộc sống của nhân dân là nguồn duy nhất và vô tận của tất cả văn học và nghệ thuật] Sau 72 năm trôi qua, Tập Cận Bình một lần nữa đề xuất văn học nghệ thuật phải [lặn sâu vào lòng dân và quần chúng] Tính nhân dân là phạm trù cốt lõi của lý luận văn học nghệ thuật Mác, chỉ có lặn sâu vào nhân dân, học ở nhân dân với tư tưởng cởi mở, đúc kết từ thực tiễn cao cả của nhân dân và thực tiễn cuộc sống phong phú thì mới có thể có khả năng sáng tạo những tác phẩm văn học nghệ thuật phù hợp

với thẩm mỹ của nhân dân, được nhân dân yêu thích.

Tuy nhiên, hoạt động văn học nghệ thuật hiện nay đang có xu hướng bỏ qua sự yêu cầu tính nhân dân của văn học nghệ thuật, nhất là Trung Quốc đang trong thời đại xã hội chuyển hình, tình hình thế giới, tình hình đất nước và nhân dân đều có những thay đổi lớn, môi trường xã hội khá phức tạp, cùng với sự tiến bộ của khoa học kỹ thuật, Internet, các hình thức sáng tạo văn học nghệ thuật đã diễn ra những thay đổi chưa từng có. Trong lĩnh vực văn học và nghệ thuật, có xuất hiện một số lượng lớn các tác phẩm văn học viễn tưởng, điện ảnh và phim truyền hình hào nhoáng và giàu trí tưởng tượng. Còn có một số người làm công tác văn học, nghệ thuật ham mê bản thân, sống trong thế giới riêng, không chịu đi vào đời sống đông đảo quần chúng, đã tạo ra nhiều hiện tượng hỗn loạn như xa rời quần chúng phi thực tế, hão huyền đã làm cho khoảng cách giữa văn nghệ sĩ với nhân dân ngày càng xa. Về vấn đề này, tại hội thảo chuyên đề về văn học nghệ thuật, Tập Cận Bình đã chỉ ra rằng việc bị nhốt trong tháp ngà sẽ không tạo ra nguồn cảm hứng văn học nghệ thuật và niềm đam mê sáng tạo lâu dài, văn học nghệ thuật chỉ bằng cách lấy từ nguồn tư liệu sáng tạo không ngừng từ đất nước Trung Hoa và người dân, mới có thể tràn đầy sức sống và phát triển và thịnh vượng. Bởi vậy, cuốn tiểu thuyết *Thế giới bình thường* của Lộ Dao đạt được thành công lớn là vì ông có thể mô tả cuộc sống bình thường nhất theo một phong cách phi thường, đồng thời thể hiện những chuyển biến lớn về đời sống xã hội và tư tưởng tình cảm nhân dân ở các vùng thành thị và nông thôn của Trung Quốc trong thời kỳ cải cách một cách hoành tráng. Có rất nhiều câu chuyện có thể kể và đáng kể trên đất Trung Quốc hàng ngày, những tác phẩm văn học nghệ thuật kinh điển qua các thời đại đều dựa trên những sáng tạo vĩ đại của con người. Ông Tập Cận Bình nêu quan điểm lấy nhân dân làm trung tâm trong việc sáng tác văn học nghệ thuật, một mặt là phát triển lý luận văn học nghệ thuật mác-xít hướng về nhân dân, mặt khác cũng làm rõ nguyên tắc cơ bản của sáng tạo văn học nghệ thuật.

1.3. Sự cần thiết phải giải quyết tình trạng thiếu khả năng sáng tạo trong các tác phẩm văn học nghệ thuật

Tác phẩm văn học nghệ thuật xuất sắc có thể phản ánh khả năng và trình độ đổi mới văn hóa của một quốc gia, dân tộc. Văn học nghệ thuật cũng giống như triết học và khoa học xã hội, đảm nhận trọng trách giáo dục

tư tưởng và văn hóa. Sáng tạo trong lĩnh vực văn học, nghệ thuật có vai trò rất quan trọng trong việc xây dựng nền văn minh tinh thần xã hội chủ nghĩa và đào tạo nhân tài mới xã hội chủ nghĩa, vì vậy cũng cần phải bắt kịp thời đại và nảy sinh những tư tưởng mới. Sự hiểu biết của Tập Cận Bình về đổi mới văn học, nghệ thuật trên quan điểm xây dựng hình tượng văn hóa dân tộc và thúc đẩy phát triển tinh thần con người không chỉ quy định nội dung và hình thức đổi mới văn học, nghệ thuật, mà còn phản ánh đầy đủ đặc điểm trong quan điểm của Tập Cận Bình về văn học và nghệ thuật tiến cùng thời đại.

2. Nhân tố chủ quan hình thành quan điểm về văn học, nghệ thuật của Tập Cận Bình

Bên cạnh cơ sở thực tiễn, sự hình thành quan điểm văn học, nghệ thuật của Tập Cận Bình còn chịu ảnh hưởng sâu sắc từ chính những nhân tố chủ quan của mình. Thói quen yêu thích đọc sách của Tập Cận Bình đã giúp ông có trình độ lý luận cao cả về chủ nghĩa Mác và thành tựu văn học uyên thâm.

2.1. Có trình độ lý luận chủ nghĩa Mác và tu dưỡng văn học

Sự hình thành quan điểm về văn học và nghệ thuật của Tập Cận Bình không thể tách rời với việc áp dụng các lý thuyết văn học của Trung Quốc và phương Tây, điều này không thể tách rời với trình độ lý luận chủ nghĩa Mác và tu dưỡng văn học của ông. Một mặt, lĩnh hội sâu sắc các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác, đồng thời đã cho ông hình thành trình độ lý luận sâu sắc về chủ nghĩa Mác. Năm 1969 - 1976, trong 7 năm lao động ở vùng quê phía bắc Thiểm Tây, ông có thói quen chăm chỉ đọc sách, đã khiến ông trở thành một người theo chủ nghĩa Mác kiên định. Ông ta đã đọc nhiều tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin và từ thực tiễn lĩnh hội sâu sắc tâm hồn thực sự cầu thị và lập trường nhân dân của chủ nghĩa Mác, đây cũng là tư tưởng chủ đạo về quản trị của ông, đã đặt nền tảng lý luận để ông trở thành một người theo chủ nghĩa Mác vững chắc. Ông thực sự hiểu những gì đã học và cách sử dụng nó, ông trích dẫn nhiều các giải thích kinh điển trong các bài báo và bài phát biểu của mình, đồng thời không ngừng đổi mới và phát triển kết hợp với kinh nghiệm thực tế.

Một mặt khác, Tập Cận Bình cũng thích đọc các tác phẩm văn học kinh điển, thường trực tiếp đến thăm các nhà văn học nghệ thuật, giao lưu thân tình với các nhà văn, hiểu được mối liên hệ giữa các ngành, điều

này cho ông nắm bắt đầy đủ quy luật sáng tạo văn học nghệ thuật. Ông vận dụng linh hoạt những câu nói nổi tiếng trong văn hóa truyền thống Trung Quốc, yêu cầu người làm văn học nghệ thuật hiểu đúng, củng cố niềm tin văn hóa vào lịch sử vĩ đại của dân tộc Trung Hoa, căn cơ địa phương, tiếp thu từ nước ngoài, sáng tạo tác phẩm mang đậm phong cách Trung Hoa.

Khi còn trẻ, Tập Cận Bình đã đọc gần 100 tác phẩm văn học kinh điển của Nga, Pháp, Mỹ, Anh, Đức và các nước khác. Trong các bài phát biểu của mình ở nước ngoài, ông có thể khéo léo trích dẫn các danh ngôn của các nhà văn, nghệ sĩ hay nhà tư tưởng của đất nước này. Tất cả những điều này đã đặt nền tảng văn học quan trọng cho việc hình thành quan điểm về văn học và nghệ thuật của Tập Cận Bình, đồng thời mang đến cho ông một tầm nhìn toàn cầu.

Sự yêu thích đối với văn học nghệ thuật của Tập Cận Bình đã tạo dựng quan điểm và vị trí vững chắc của chủ nghĩa Mác đối với việc hình thành quan điểm của ông về văn học và nghệ thuật, đồng thời trau dồi kỹ năng và tình cảm văn học sâu sắc của ông đối với văn học và nghệ thuật. Ông đã tiếp thu những chất dinh dưỡng của chủ nghĩa duy vật lịch sử và phép biện chứng từ các tác phẩm kinh điển của chủ nghĩa Mác - Lênin, kết hợp nhuần nhuyễn với thực tiễn văn học nghệ thuật Trung Quốc hiện nay, truyền thụ thành công lý luận văn học nghệ thuật của chủ nghĩa Mác.

2.2. Có thói quen tư duy kết hợp lý thuyết với thực tiễn

Trước khi đi làm việc ở trung ương, Tổng Bí thư Tập Cận Bình đã tích lũy nhiều kinh nghiệm làm việc văn học nghệ thuật ở Chính Định, Phúc Kiến và Chiết Giang. Sự triển khai của các tác phẩm văn học và nghệ thuật trong thời kỳ này đã thể hiện thói quen tư duy tốt của Tập Cận Bình là gắn lý thuyết với thực tiễn.

Thứ nhất, coi trọng vai trò của văn học, nghệ thuật phục vụ quần chúng nhân dân. Tập Cận Bình rất coi trọng việc phát triển văn hóa quần chúng, trong thời gian ở Chính Định Hà Bắc, ông chỉ ra rằng lãnh đạo cơ quan chưa hiểu rõ tầm quan trọng của việc xây dựng văn hóa quần chúng, nên chủ trương thành lập các trạm văn hóa xã và trung tâm văn hóa, khôi phục và thành lập các câu lạc bộ, nhà thanh niên dân quân, phổ biến mạnh mẽ kiến thức khoa học, văn hóa trong quần chúng nhân dân, tổ chức một số chương trình văn học nghệ thuật theo sở thích của nhân dân để nhân dân lao động được giải trí tinh thần sau một ngày lao động. Khi

làm việc ở Phúc Kiến, ông chủ trương phát triển đa cấp, đa hình thức, đa kênh các chủ trương văn hóa quần chúng dân tộc phù hợp với thời đại, đồng thời hướng dẫn quần chúng thực hiện các hoạt động văn học, nghệ thuật sôi nổi, lành mạnh bằng cách thành lập các trạm văn hóa dân tộc và các phòng đọc sách. Ông Tập Cận Bình cũng nhấn mạnh, điều quan trọng nhất là văn học, nghệ thuật xã hội chủ nghĩa đáp ứng được nhu cầu của người dân, điều này càng khiến ông nhận thức rõ hơn vai trò quan trọng của nhân dân trong hoạt động văn học, nghệ thuật.

Thứ hai, coi trọng vai trò của văn học, nghệ thuật trong việc thúc đẩy phát triển kinh tế. Năm 2003, Tập Cận Bình xuất bản bài báo "Tác phẩm văn hóa phẩm nên coi trọng giá trị phòng vé" và lần đầu tiên bày tỏ quan điểm về mối quan hệ giữa "lợi ích thị trường" và "lợi ích kinh tế" của văn học và nghệ thuật, cho rằng văn hóa có thị trường không nhất thiết phải là văn hóa tiên tiến. Nhưng văn hóa không có thị trường thì càng khó gọi là văn hóa tiên tiến. Mối quan hệ giữa văn học, nghệ thuật và thị trường là một khía cạnh rất quan trọng trong quan điểm của Tập Cận Bình về văn học và nghệ thuật, và phản ứng tích cực của ông ấy đối với vấn đề này cho thấy phẩm chất tốt của ông ấy trong việc tìm kiếm chân lý.

Cuối cùng, hãy chú ý đến việc bảo vệ văn hóa đặc sắc của địa phương. Không chỉ vậy, ông còn rất coi trọng việc bảo vệ văn hóa đặc sắc của địa phương, ông cho rằng sự tự tin về văn hóa đã được hun đúc sâu sắc trong nền văn hóa truyền thống đặc sắc của dân tộc Trung Hoa. Để hình thành sự tự tin và tiếp thu nền văn hóa phong phú, phải kế thừa và tiếp nối những truyền thống tốt đẹp. "Chúng tôi có một mục tiêu rõ ràng: tiếp tục truyền thống văn hóa dân tộc thông qua xây dựng văn hóa, không chỉ để nâng cao lòng tự tin của bản thân mà còn nâng cao lòng tin của thế giới bên ngoài đối với Phúc Kiến". Ông ấy tích cực ca ngợi văn hóa Hồ Tây và văn hóa kinh doanh Chiết Giang, đồng thời sửa chữa và bảo vệ Bảo tàng Văn hóa Lịch sử và các di tích danh lam thắng cảnh tỉnh Chiết Giang. Trong quá trình tìm hiểu văn hóa truyền thống, có thể thấy ông quan tâm nhiều hơn đến việc bảo vệ văn hóa truyền thống địa phương trong thực tiễn công việc của mình.

2.3. Có nhận xét về thực tế xã hội

Kể từ sau Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XVIII của Đảng Cộng sản Trung Quốc, ông Tập Cận Bình đã đưa ra minh chứng rõ nhất bằng những hành động thiết

thực thông qua một loạt các biện pháp cải cách lớn. Tư tưởng Tập Cận Bình về chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc trong thời đại mới phân tích sâu sắc bản chất và đặc điểm của thời đại, tình hình mới và đặc điểm mới của phong trào xã hội chủ nghĩa thế giới, định hướng lịch sử của Trung Quốc trong thời đại mới, và những nguy cơ và thách thức mà Đảng Cộng sản Trung Quốc đang đối mặt, đã giải đáp những thắc mắc của thời đại, của nhân dân, giải quyết được những vấn đề lý luận và thực tiễn lớn mà thời đại và nhân dân đặt ra. Là một phần quan trọng của tư tưởng Tập Cận Bình về Chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc trong thời đại mới, quan điểm về văn học và nghệ thuật của Tập Cận Bình cũng phản ánh đầy đủ suy nghĩ và câu trả lời của ông đối với các vấn đề thực tiễn như giữa văn học nghệ thuật và thị trường, nhân dân và thị trường, phản ánh sự quan tâm hiện thực về quan điểm văn học và nghệ thuật của Tập Cận Bình.

Một là, trả lời đúng trách nhiệm của thời đại đối với văn nghệ. Chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc đã bước vào một giai đoạn phát triển lịch sử mới, và sự phát triển của văn nghệ xã hội chủ nghĩa đang phải đối mặt với nhiều vấn đề và thách thức. Trong đó, giải quyết vấn đề đầu tiên là mối quan hệ giữa văn nghệ và thời đại, đứng ở nút thắt lịch sử của sự biến đổi thời đại, Tập Cận Bình đặt văn nghệ và công tác văn nghệ trong đà phát triển của nhà nước và thế giới, và cho rằng văn nghệ là tiếng gọi sự tiến bộ của thời đại, nó có thể thể hiện tốt nhất phong cách và diện mạo của thời đại, và nó có thể dẫn dắt tốt nhất bầu không khí của một thời đại⁽¹⁾, không chỉ nêu rõ địa vị của văn học, nghệ thuật trong vận mệnh dân tộc của thời đại, mà còn phản ánh trách nhiệm của văn học, nghệ thuật với thời đại, chỉ ra con đường tiến lên cho những người làm công tác văn nghệ xã hội chủ nghĩa sáng tạo những tác phẩm xuất sắc, đáp ứng nhu cầu của thời đại và nhân dân.

Hai là, khoa học giải đáp bản chất nhân dân của văn học nghệ thuật. Tinh nhân dân của văn nghệ là tư tưởng văn học nhất quán của chủ nghĩa Mác - Lênin, Mác luôn coi trọng tính nhân dân của văn học, nghệ thuật. Các nhà lãnh đạo của Đảng Cộng sản Trung Quốc cũng đã thực hiện đặc trưng cơ bản của bản chất nhân dân của văn nghệ trong tư tưởng văn nghệ của họ, và thể hiện đặc điểm cơ bản của quan niệm chủ nghĩa Mác về văn học và nghệ thuật. Trên cơ sở tổng kết kinh nghiệm của các bậc tiền bối, Tập Cận Bình

tiếp tục chỉ rõ văn học nghệ thuật xã hội chủ nghĩa là văn học nghệ thuật của nhân dân, coi nhân dân là chủ thể sáng tác, phục vụ và đánh giá của các tác phẩm văn nghệ, nói rõ vai trò quan trọng của nhân dân trong sáng tạo văn học, nghệ thuật... Loạt bài đều là những tổng kết khoa học những vấn đề bản chất của văn nghệ và những quy luật của công tác văn nghệ.

Ba là, trả lời các tiêu chuẩn thị trường về văn học, nghệ thuật một cách hợp lý. Vấn đề mối quan hệ giữa văn nghệ và thị trường là vấn đề trực tiếp, thiết thực nhất đối với sự phát triển của nền văn học, nghệ thuật xã hội chủ nghĩa hiện nay, đồng thời cũng là vấn đề mà nhân dân quan tâm nhất đúng mối quan hệ giữa văn học, nghệ thuật và thị trường văn học nghệ thuật và thị trường. Theo tình hình thực tế của sự phát triển thị trường, Tập Cận Bình chỉ ra rằng thị trường cung cấp môi trường sống để văn học nghệ thuật phát triển, không thể hoàn toàn bỏ qua lợi ích kinh tế, đồng thời nhấn mạnh không được coi nhẹ những vấn đề do thị trường kinh tế mang lại cho lĩnh vực văn học nghệ thuật. Trong sáng tác văn học, nghệ thuật trước hết phải tuân theo chuẩn mực nghệ thuật, nếu mâu thuẫn giữa lợi ích kinh tế của văn nghệ với lợi ích xã hội thì phải ưu tiên lợi ích xã hội. Câu trả lời này đã tạo nên sự chỉ đạo sáng tạo của chủ nghĩa duy vật lịch sử và duy vật biện chứng, lịch sử và mỹ học đối với thị trường văn nghệ.

3. Kết luận

Xuất phát từ nhu cầu của thời đại và nhân dân, quan điểm về văn học nghệ thuật của Tập Cận Bình bắt nguồn từ mảnh đất Trung Hoa, phản ánh ý nguyện của nhân dân, phù hợp với sự phát triển của thời đại, là một hệ thống lý luận khoa học hoàn chỉnh của văn học nghệ thuật. Nó tuân thủ những nguyên tắc và lập trường cơ bản của chủ nghĩa Mác như "Xuất phát từ thực tế, tìm kiếm chân lý từ thực tế", "Định hướng vấn đề" và "Tiên cùng thời đại" để định hướng cho thực tiễn văn học nghệ thuật xã hội chủ nghĩa, và không ngừng đúc kết kinh nghiệm trong quá trình phản ánh hiện thực xã hội. Trong quá trình chủ trì công tác văn học nghệ thuật xã hội chủ nghĩa, Tập Cận Bình đã thể hiện trình độ lý luận macxit cao cả và thành tựu văn học uyên thâm, cũng như thói quen tư duy và cảm nhận hiện thực của ông với tư cách là một nhà lãnh đạo đương thời của Trung Quốc./.

(1) Tập Cận Bình (2015), *Bài phát biểu tại tọa đàm về công tác văn nghệ*, Nxb. Học tập, Bắc Kinh.